

ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม

Value Chain to Build up Community Strength of Rice Producers in Mahasarakham Province

กชนิภา วานิชกิตติกุล¹ / ธารีรัตน์ ขูลีลัง² / ตะวันรอน สังยวน³

Khotchanipa Wanitkittikul / Thareerat Kuleelung / Tawanron Sungyuan

^{1,2}สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Program in Management, Faculty of Management Science, Mahasarakham Rajabhat University

³สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Program in Management, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม โดยดำเนินการศึกษาวิจัยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในเขตจังหวัดมหาสารคาม ที่มุ่งเน้นในการผลิตข้าวกล้องอินทรีย์ ซึ่งเป็นข้าวกล้องปลอดสารเคมีจำนวน 4 กลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ประธานกลุ่มในการสนทนาจำนวน 4 คน ผู้วิจัยจำนวน 3 คน และผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ชั่วโมง หลังจากการสนทนากลุ่มเรียบร้อย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยกิจกรรมหลัก และกิจกรรมสนับสนุน อันเกิดจากการสร้างเครือข่าย, การเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการภายในกลุ่ม, การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประเด็นสำคัญคือการนำเสนอเรื่องราวที่เชื่อมโยงระหว่างเรื่องข้าวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อทำการตลาด เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องเพิ่มศักยภาพทางการบริหารจัดการ รวมถึงสร้างความสามารถทางการแข่งขันภายใต้สภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภค จนในท้ายที่สุดก่อให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มและสามารถอยู่รอดต่อไปได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การสร้างความเข้มแข็ง, กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง, ห่วงโซ่คุณค่า, จังหวัดมหาสารคาม

Abstract

This research aims (1) to study value chain of rice producers and (2) to build up community strength of rice producers in Mahasarakham province. The research is conducted using target groups as four rice producers in Mahasarakham province that focus on the organic brown rice producers. The data collection was conducted by focus groups method which participants include four leaders of rice producers, three researchers, two assistant researchers and three hours for focus group discussion. The data analysis performs using content analysis, after the group discussion. The results found that the build up community strength of rice producers according to the value chain concept that consist of primary activities and support activities cause of network creating, learning, internal processing and the supporting from relevant department. Especially, the telling story combines between rice story and local wisdom for marketing that is important factor to help added management potential of rice producers. Moreover, it creates competitive ability under uncertainty environment and the changing consumer behavior and the finally cause the community strength and survival.

Keyword: rice procedure, value chain, building up strength, Mahasarakham province

บทนำ

ในปี 1980 ได้มีการนำเสนอแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Porter, 1980) ซึ่งแนวคิดนั้นแสดงให้เห็นถึงห่วงโซ่คุณค่าว่ามีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มหรือองค์กรเป็นอย่างมาก การเพิ่มคุณค่าลงไปในช่วงโซ่อุปทานของสินค้า ผลิตภัณฑ์หรือบริการจะทำให้กลุ่มหรือองค์กรนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจทันที (Sathitdhiensiri, 2015) แนวคิดของการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า คือ การบริหารกิจกรรมในแต่ละกระบวนการของห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มคุณค่าหรือประโยชน์ให้กับสินค้า ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก (Primary Activities) โดยเริ่มตั้งแต่ กิจกรรมส่วนต้นน้ำ

กิจกรรมส่วนกลางน้ำ กิจกรรมส่วนปลายน้ำ และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี การจัดหาทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในการทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน (Eamlaorpakdee, 2012) โดยงานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากหากกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องมีการดำเนินการตามหลักกิจกรรมส่วนต้นน้ำ กิจกรรมส่วนกลางน้ำ กิจกรรมส่วนปลายน้ำ และกิจกรรมสนับสนุนของห่วงโซ่คุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วนั้นจะสามารถสร้างให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้หรือไม่ ดังนั้น เพื่อต้องการทราบว่าห่วงโซ่คุณค่าจะส่งผลกระทบต่อการสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องได้อย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus groups) ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง แล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการตีความสรุปผล โดยรูปแบบการนำเสนอที่ปรากฏในงานวิจัยนี้จะประกอบไปด้วย การทบทวนวรรณกรรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การออกแบบงานวิจัยโดยใช้การสนทนากลุ่ม โดยคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain)

แนวคิด ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของกิจกรรมต่างๆ ในห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ซึ่งห่วงโซ่อุปทานเป็นกระบวนการในการบูรณาการองค์การต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปและส่งผ่านสินค้าเหล่านั้นให้แก่ผู้บริโภคคนสุดท้าย (Vogot, 2005) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งห่วงโซ่อุปทานได้รวมเอาต้นทุน เวลา การขนส่ง การบรรจุและการจัดเก็บทั้งหมดซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องกับขั้นตอนที่ต่างกัน ในกระบวนการผลิต เพื่อให้สามารถส่งมอบสินค้าในกระบวนการผลิตให้แก่ลูกค้าได้อย่างเหมาะสม แนวคิดหนึ่งที่เป็น

แนวคิดที่โดดเด่นของห่วงโซ่อุปทานที่เป็นส่วนขับเคลื่อนให้องค์กรสามารถที่จะนำศักยภาพมาใช้ให้เกิดความครอบคลุมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสินค้าถึงมือผู้บริโภคนั้น ได้แก่ แนวคิด ห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้สภาพแวดล้อมภายในมีความสามารถสำหรับการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันที่ยั่งยืน (Hopkins, 2009) เพราะประสิทธิภาพของการแบ่งปันสารสนเทศ และข้อมูลข่าวสารภายในระหว่างองค์กรในห่วงโซ่ที่เกี่ยวข้อง จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีที่สุดในการจัดสรรทรัพยากรให้เข้าสู่ระบบการพัฒนาเพื่อให้ยากสำหรับการลอกเลียนแบบของกลุ่มแข่งขัน (Fearne, 2008; Fearne & Martinez, 2012) ดังนั้นห่วงโซ่คุณค่าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเพิ่มคุณค่าและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตามคำนิยามของห่วงโซ่คุณค่า หมายถึง การเชื่อมโยงของมูลค่ากิจกรรมในการสร้างสรรค์จากวัตถุดิบพื้นฐานสู่การควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเสร็จ และขายให้แก่ลูกค้า ตามแนวคิดของ Don and Maryanne (1995) ในขณะเดียวกัน ห่วงโซ่คุณค่า หมายถึง กิจกรรมที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับปัจจัยการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการนำวัตถุดิบป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิต กระบวนการจัดจำหน่าย กระบวนการจัดส่งสินค้าสู่ผู้บริโภค และกระบวนการบริการหลังการขาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1980) ที่มองว่า ธุรกิจข่าวเป็นลูกโซ่แห่งกิจกรรมที่สร้างสรรค์คุณค่าต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เหมือนกับลูกโซ่ เพื่อส่งมอบคุณค่าทั้งหมดให้กับลูกค้า โดยแต่ละกิจกรรมจะมีส่วนช่วยก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นช่วง ๆ นับตั้งแต่การนำวัตถุดิบที่ได้จากผู้จัดจำหน่าย เข้าสู่กิจกรรมการผลิต จนกระทั่งผ่านออกมาเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และสิ้นสุดที่ผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สู่ผู้บริโภคคนสุดท้าย รวมทั้งกิจกรรมการบริการหลังการขาย เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ข่าวที่สามารถตอบสนองแก่ความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

แนวความคิดที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนเป็นรากฐานของประเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคมที่สำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศ ถ้าฐานรากเข้มแข็งหรือแข็งแรงแล้วประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งของชุมชนจึงได้รับความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้น ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การพึ่งพาตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (Office of the National Fund for Housing and Urban Communities, Office of Rajabhat Institutes Council, Ministry of University Affairs, 2003 : 4) ซึ่งมีความสอดคล้อง

กับแนวคิดของ Taoprasert (2009) ที่ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันด้วยจิตสำนึกร่วมกัน มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยองค์กร/กลไก/กระบวนการ และกิจกรรมทั้งหลายที่กลุ่มประชาชนจัดขึ้นในลักษณะหุ้นส่วนที่เกิดจากความรัก ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน เครือข่ายในแนวราบและเป็นองค์กรร่วม โดยที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งตามที่คาดหวังและต้องการได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วย 4 ประการ ตามแนวคิดของ Pong-ngam (2002 : 4) ดังต่อไปนี้

1. เป็นชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่น คือ สมาชิกชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. เป็นชุมชนที่มีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากร เพื่อเป็นการยังชีพพื้นฐานของครอบครัวตนเอง และการพึ่งพิงภายนอกอยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง

3. เป็นชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยความรู้และกลไกภายในชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก

4. เป็นชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง และถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การมุ่งศึกษาระบบห่วงโซ่คุณค่าตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ

จนกระทั่งเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องสู่ผู้บริโภค ภายใต้กรอบแนวคิดของห่วงโซ่อุปทานที่จะนำไปสู่การพิจารณาปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง

3. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง ในเขตจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 6 กลุ่ม (The Community Development Department of Maha Sarakham Province. 2015) ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่มตามแนวคิดของ Kitzenger (1995) ที่กล่าวว่า จำนวนผู้เข้าร่วม 4 คนต่อกลุ่มการสนทนา เพียงพอต่อการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มได้ โดยพิจารณาการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

1. กลุ่มข้าวกล้องบ้านสมศรี-หนองโก อำเภอกันทรวิชัย
2. กลุ่มข้าวกล้องบ้านหนองโจด อำเภอมือ
3. กลุ่มข้าวกล้องบ้านโนนสมบูรณ์ อำเภอมือ
4. กลุ่มข้าวกล้องกุดรัง อำเภอกุดรัง

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เป็นประธานกลุ่มข้าวกล้องที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม และมุ่งเน้นในการผลิตข้าวกล้องอินทรีย์ ซึ่งเป็นข้าวกล้องปลอดสารเคมี และมีประสบการณ์ในการจำหน่ายทั้งในและต่างจังหวัด ตลอดจนเป็นกลุ่มที่มีความรู้เรื่องข้าวกล้องเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kruger และ Casey (2000) ที่กล่าวว่า การสนทนากลุ่มนั้นควรจะประกอบด้วยกลุ่มของคนที่มีความสัมพันธ์ที่เหมือนกัน (homogeneous)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มุ่งศึกษาระบบห่วงโซ่คุณค่าตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบจนกระทั่งเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องสู่ผู้บริโภค และปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมเพื่อการวางแผน กำหนดประเด็นปัญหาที่สนใจในการศึกษา
- 2) ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มข้าวกล้องจากสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดมหาสารคาม และจากสำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม เพื่อทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับข้าวกล้องเบื้องต้น และดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างและตัดสินใจเลือกสถานที่สำหรับการจัดสนทนากลุ่มและคำนวณค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง

- 3) ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดในหนังสือยินยอมการเข้าร่วม โครงการวิจัย ให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทราบและลงนาม แสดงความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย
- 4) การดำเนินการสนทนากลุ่มจากประธานกลุ่มข้างล้องทั้ง 4 กลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลการวิจัย อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

การดำเนินการโดยใช้ข้อคำถามเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเป็นข้อคำถามที่เป็นลักษณะปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ประกอบด้วยผู้วิจัยจำนวน 3 คน และผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) การเปิดการสนทนากลุ่ม โดยผู้ดำเนินการสนทนา แนะนำผู้เข้าร่วมและสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเป็นประโยชน์ในการดำเนินการสนทนา จากนั้นเริ่มประเด็นการสนทนาไปตามลำดับประเด็นคำถามที่กำหนดไว้
- 2) ระหว่างดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่ในการจดบันทึกข้อความ การบันทึกเสียงระหว่างการสนทนา และสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมการสนทนา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสนทนากลุ่ม 3 ชั่วโมง
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากดำเนินการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้ว ดำเนินการถอดเทป และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซ้ำจากผู้ร่วมวิจัยและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้อง
- 4) การรายงานผลการวิจัย และสรุปการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งเกี่ยวกับกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่

1. กิจกรรมส่วนต้นน้ำ

กิจกรรมส่วนนี้ เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตข้าว พิจารณาตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ข้าว การส่งเสริมการผลิตข้าว การเก็บเกี่ยวและการตรวจสอบมาตรฐานข้าว สำหรับกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม นิยมใช้พันธุ์ข้าว ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมนิล ข้าวไรท์เบอร์รี่ และข้าวลิ้มผิว และให้ความสำคัญต่อกระบวนการปลูกข้าวที่มุ่งเน้นการนำระบบเกษตรอินทรีย์เข้ามาใช้ในการปลูกข้าวเป็นการผลิตข้าวแบบปลอดสารเคมี หรือที่เรียกว่า “ข้าวกล้องอินทรีย์” ตามพฤติกรรมผู้บริโภคที่นิยมทานอาหารสุขภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งสามารถจำหน่ายข้าวในราคาที่สูงขึ้น และยังสามารถให้ชานาหรือผู้ปลูกข้าวมีต้นทุนที่ลดลง มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคำนึงถึงกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด ในการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และความช่วยเหลือ

2. กิจกรรมส่วนกลางน้ำ

กิจกรรมส่วนนี้ เป็นกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าว ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องของการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว และคำนึงเรื่องคุณภาพของการแปรรูป การจัดเก็บผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาจากหน่วยงานของรัฐในส่วนของเรื่องการรักษามาตรฐานของโรงเรือนที่ใช้สำหรับการจัดเก็บ หรือทำกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ สำหรับการแปรรูปกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันตามความถนัดและความสามารถของกลุ่ม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวกล้อง ดังเช่น การแปรรูปเป็นลักษณะของการกะเพาะเปลือกให้กลายเป็นข้าวกล้อง และการบรรจุหีบห่อด้วยการอัดสุญญากาศ, ข้าวกล้องอบ, น้ำข้าวกล้อง, ข้าวกล้องสำเร็จรูป (โจ๊กสำเร็จรูป), บัวลอย, ข้าวเกรียบ, เจลล้างมือ และที่พอกหน้า เป็นต้น

3. กิจกรรมส่วนปลายน้ำ

กิจกรรมส่วนนี้ เป็นกระบวนการพิจารณาระบบตลาดเพื่อเพิ่มคุณค่าทางการแข่งขัน และการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าว ซึ่งผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคามนั้น มุ่งเน้นการนำเสนอ

เรื่องราว วิธีชีวิตที่แสดงความเป็นตัวตนอย่างแท้จริงของเกษตรกร ทั้งการแต่งกาย บุคลิกภาพ การแสดงความจริงใจกับผู้บริโภคเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้มีการสร้างแรงดึงดูดความสนใจในการเลือกซื้อ จากการจัดทำบรรจุหีบห่อที่มีลวดลายสวยงาม และเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ ผ่านกลยุทธ์การจัดจำหน่ายที่มุ่งเน้น “การเล่าเรื่องราว (story)” ต่อผู้บริโภค, อาศัยปากต่อปากของผู้บริโภค (Word of mouth), การสาธิตผลิตภัณฑ์ (Demonstrations) ตลอดจนการพยายามหารูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย และอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการหาตลาดออกงานแสดงสินค้า

ตารางที่ 1 ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม

ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็ง	ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของข้าวกล้อง			
	กิจกรรมหลัก			กิจกรรมสนับสนุน
	กิจกรรมต้นน้ำ	กิจกรรมกลางน้ำ	กิจกรรมปลายน้ำ	
<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน - กระบวนการทุกส่วนของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง - คำนิยามถึงคุณภาพของข้าวที่ได้รับการรับรอง - การถ่ายทอด 	<ul style="list-style-type: none"> - พันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ - ความคาดหวังของกลุ่มข้าวกล้อง - ความต้องการของผู้บริโภคข้าวในปัจจุบัน - กระบวนการผลิตข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี 	<ul style="list-style-type: none"> - การแปรรูปผลิตภัณฑ์ - คุณภาพของการแปรรูปผลิตภัณฑ์ - แนวคิดทางทุนสังคม กับทุนทางการเงิน - ความหลากหลายในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการจำหน่าย - ผลิตภัณฑ์ - การแสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มข้าวกล้อง โดยผ่านวิธีการบอกเล่าเรื่องราว (story) - มุ่งเน้นถึงวิธีการที่แสดงออกถึง 	<ul style="list-style-type: none"> โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่ม - การรวมตัวของสมาชิกกลุ่มข้าวกล้อง - การกำหนดข้อตกลงของกลุ่ม การบริหารทรัพยากรบุคคล

<p>องค์ความรู้ ระหว่างกลุ่ม ผู้ผลิตข้าวกล้อง - การใช้เรื่องราว (story) ในการ ถ่ายทอดและ จูงใจให้ผู้ซื้อเกิด ความเข้าใจและ สนใจซื้อข้าว กล้อง - จิตสำนึกของ การเป็นผู้ผลิต มุ่งเน้นความ ปลอดภัยในการ บริโภค - ความร่วมมือใน การดำเนินงาน โดยการจัดตั้ง เป็นกลุ่มสมาชิก - ระบบการ บริหารจัดการ ภายในของกลุ่ม ผู้ผลิตข้าวกล้อง</p>	<p>- การปลูกข้าว เน้นประเพณีตาม วิถีชีวิต เคารพ พระแม่โพสพ พระแม่ธรณี - จิตสำนึกของ ผู้ผลิตข้าวกล้องที่ เน้นถึงความ ปลอดภัยของ ผู้บริโภค - มาตรฐานการ รับรองคุณภาพ สำหรับการผลิต ข้าวกล้อง</p> <p>- การสนับสนุนการช่วยเหลือทั้งภายในและระหว่างกลุ่ม ของหน่วยงานภายนอก - การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ใน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ใน กระบวนการปลูกข้าวกล้องที่ปลอดภัยและมี ตลอดจนการ แบ่งปันเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้รับความนิยม และกลวิธีใน การนำเสนอ การกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภค</p>		<p>ความจริงใจ ซื่อสัตย์ในการ นำเสนอ ผลิตภัณฑ์</p>	<p>- การคัดเลือก สมาชิกเข้ามาใน กลุ่ม - ผลประโยชน์ที่ จะได้รับของ สมาชิก - การจัดประชุม สำหรับสมาชิก</p> <p>การพัฒนา เทคโนโลยี - การใช้เครื่อง อัดสุญญากาศใน การบรรจุ ผลิตภัณฑ์</p> <p>การจัดการปัจจัย การผลิต - การคัดเลือก พันธุ์ข้าว - หน่วยงาน สนับสนุน</p>
---	---	--	---	---

4. กิจกรรมสนับสนุน

กิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่ม การบริหารทรัพยากรบุคคล การพัฒนาเทคโนโลยี และการจัดหาปัจจัยการผลิต พบว่า การรวมกลุ่มของผู้ผลิตข้าวกล้อง เกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด และเกิดจากความต้องการหารายได้เสริมให้กับครอบครัว ชุมชนของตนเอง เป็นระบบสมาชิกที่มีกระบวนการคัดเลือกสมาชิกที่เกิดจากความสมัครใจ ให้ความสำคัญต่อความเป็นวัฒนธรรมของการผลิตข้าว นั่นคือ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เอาใจใส่ต่อกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ในขณะที่เดียวกันการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภายนอก ดังเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด ที่เป็นแหล่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าว การแจกเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกด้วย ตลอดจนการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้ผลิตข้าวกล้องอย่างถูกวิธีและประหยัดต้นทุน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องนั้นสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็ง

ห่วงโซ่คุณค่าของข้าวกล้อง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่เชื่อมโยงกันและทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง อันเป็นประโยชน์สูงสุดที่กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องจะได้รับจากการนำห่วงโซ่คุณค่าไปใช้ โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง สามารถวัดได้จากปัจจัย 7 ปัจจัย ได้แก่ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกระบวนการทุกส่วนของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง, คำนึงถึงคุณภาพของข้าวที่ได้รับการรับรอง, การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง, การใช้เรื่องราว (story) ในการถ่ายทอดและจูงใจให้ผู้ซื้อเกิดความเข้าใจและสนใจซื้อข้าวกล้อง, จิตสำนึกของการเป็นผู้ผลิต มุ่งเน้นความปลอดภัยในการบริโภค, ความร่วมมือในการดำเนินงาน โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มสมาชิก, ระบบการบริหารจัดการภายในของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ดังตารางแสดงความสัมพันธ์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่ควรอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัยจากการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องในจังหวัดมหาสารคาม เป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดความเข้าใจระบบกระบวนการดำเนินการของกลุ่มที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นำไปสู่การส่งมอบคุณค่าให้กับลูกค้าที่มากขึ้น สร้างมูลค่าให้กับกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง อันจะนำไปสู่การส่งมอบคุณค่าให้กับลูกค้า และสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Kanchanamukda (2006) กล่าวว่า การที่กิจการจะสามารถสร้างความเข้มแข็งได้นั้น จำเป็นต้องศึกษา ทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ เกี่ยวกับสายโซ่คุณค่าของกิจการให้รอบคอบ

2. ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคามนั้น ประกอบไปด้วย การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง, การได้รับการรับรองคุณภาพของข้าว, การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง, การใช้เรื่องราว (story) ในการถ่ายทอดและจูงใจให้ผู้ซื้อเกิดความเข้าใจและสนใจซื้อข้าวกล้อง, จิตสำนึกของการเป็นผู้ผลิต มุ่งเน้นความปลอดภัยในการบริโภค, ความร่วมมือในการดำเนินงาน, ระบบการบริหารจัดการภายในของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ Tumlangka (2013) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยด้านระบบเครือข่าย ปัจจัยด้านระบบความสัมพันธ์ และปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม และเพื่อศึกษาปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ในจังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาพบว่า การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องที่อาศัยปัจจัยที่ประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก, การคำนึงถึงคุณภาพของข้าวที่ได้รับการรับรอง, การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง, การใช้เรื่องราว (story) ในการถ่ายทอดและจูงใจ

ให้แก่ผู้ซื้อ, จิตสำนึกของการเป็นผู้ผลิต, ความร่วมมือในการดำเนินงาน และระบบการบริหารจัดการภายใน โดยพิจารณาความสัมพันธ์ร่วมกับห่วงโซ่คุณค่าที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก และ กิจกรรมสนับสนุน สำหรับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง การผลิตข้าวกล้องนั้นเกิดจากการเรียนรู้ เข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบันที่ผู้บริโภคเริ่มหันมองถึงสุขภาพ เน้นความปลอดภัย จึงส่งผลให้ผู้ผลิตข้าวกล้องนั้นหันมาปลูกข้าวกล้องอินทรีย์ โดยพิจารณาคำนิยามถึงพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม มีกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพภายใต้การรับรองของ GAP, มาตรฐาน ออย. และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สามารถก่อให้เกิดการตลาดค่าใช้จ่าย และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย อีกทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องมุ่งเน้นในเรื่องของคุณภาพคุณประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอขายในลักษณะที่เป็นการเล่าเรื่องราว (story) ของข้าว การแสดงความจริงใจ การสาธิตตัวอย่างให้แก่ผู้บริโภค ในด้านปัจจัยระบบเครือข่ายและปัจจัยด้านระบบความสัมพันธ์จะต้องอาศัยการสนับสนุน การช่วยเหลือจากเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก โดยเครือข่ายภายในจะต้องมีความสัมพันธ์แบบพี่แบบน้อง อยู่แบบเครือญาติ มีความยุติธรรม การปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่ม ส่วนเครือข่ายภายนอกจะเป็นการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งเกษตรจังหวัดมหาสารคาม สหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำหรับการจัดอบรม การจัดประชุมความรู้เกี่ยวกับข้าว การหาแหล่งจำหน่าย การสร้างความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่ม และการเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องได้รับการรับรองมาตรฐานตามที่กำหนด และประการสุดท้าย ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี นั้นกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง จะต้องมีความรัก ความเข้าใจเกี่ยวกับข้าว เคารพพระแม่โพสพ พระแม่ธรณี ปลูกข้าวด้วยจิตสำนึก เอาใจใส่ข้าวที่ปลูก ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะอยู่ในแนวคิดพื้นฐานทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม มุมมองทุนทางการเงิน เป็นในแง่ของการทำให้กลุ่มสามารถอยู่รอดได้ ด้วยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างผลกำไรที่พอเหมาะ ในขณะที่ทุนทางสังคมนั้น เป็นการคงอยู่ของวัฒนธรรมของข้าว การทำครอบครัวให้เป็นครอบครัว มีความอบอุ่น ได้อยู่กันพร้อมหน้า การออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์จะมุ่งเน้นการแสดงความเป็นตัวตน ความเป็นชาวบ้าน และสิ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องสามารถสร้างความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน นั่นคือ การมีความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นเกษตรกร มีวิถีคิด กระบวนการผลิต และวิธีการดำเนินการด้วยตนเองเป็นพื้นฐาน มากกว่าการปฏิบัติตามกรอบหรือนโยบายของหน่วยงานราชการที่ให้การส่งเสริม ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นปัจจัย

ที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้ อันเป็นประโยชน์สูงสุดที่ได้รับหลังจากการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าแสดงให้เห็นถึงลูกโซ่ที่ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกิจกรรมหลัก (Primary Activities) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยเริ่มตั้งแต่กิจกรรมต้นน้ำ คือ การพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว ตั้งแต่พันธุ์ข้าว การส่งเสริมการผลิตข้าว การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว และการตรวจสอบมาตรฐานข้าว กิจกรรมกลางน้ำ คือ การแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค่าในด้านการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าว การคำนึงถึงคุณภาพ ในส่วนของการแปรรูป และการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม กิจกรรมปลายน้ำ คือ การพัฒนาระบบตลาดในด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์ข้าวและการส่งเสริมการตลาด ผลิตภัณฑ์ข้าว จากการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องได้เพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องโดยการนำเข้าวัตถุดิบข้าวกล้องมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่น่าสนใจ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารในรูปแบบข้าวกึ่งสำเร็จรูป (โจ๊กกึ่งสำเร็จรูป) ข้าวกล้องงอก น้ำข้าวกล้อง บัวลอย ผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวในรูปแบบข้าวแต่น้ำ ข้าวเกรียบ ขยายผลถึงการใช้นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ข้าวในอุตสาหกรรมยา และเครื่องสำอางค์ เจลล้างมือ และที่พอกหน้า ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรจะมีการศึกษาในส่วนของ การสร้างความยั่งยืนของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง และมีการศึกษาในส่วนของมุมมองของผู้บริโภคที่มีต่อการบริโภคข้าวกล้องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการเข้าร่วมประชาคมอาเซียนที่มีต่อห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง เพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านงานวิจัยที่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
ปราณี เอี่ยมล่ออกักดี. (2555). การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าว. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 32(2): 120-128.

- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2552). *เครือข่ายราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น*. เชียงราย: สถาบันราชภัฏ เชียงราย .
- วสันต์ กาญจนมุกดา. (2549). สายโซ่คุณค่ากับความอยู่รอดของธุรกิจ. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 1, 23-29.
- ศตวรรษ สถิตย์เพชรศิริ. *Value chain ห่วงโซ่คุณค่า*. สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10. (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2557 จาก <http://www.tps010.org/>
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 15(2), 58-66.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย. (2546). *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม. (2558). ข้อมูลจำนวนกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้อง. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2558 จาก <http://mahasarakham.cdd.go.th/>
- Don R.H & Maryanne M.M. (1995). *Cost management : Accounting and Control*. South Western College Publishing Ohio.
- Fearne. (2008). Sustainable value chain analysis: a case study of south Australian wine Department of Primary Industries and Resource. Retrieved on March 24, 2014 from www.pir.sa.gov.au
- Fearne, et.al. (2012). Dimension of sustainable value chains: Implications for value chain analysis Supply Chain Management. *An International Journal*. 17(6), pp. 575-581.
- Hopskins, (2009). *Long viewed, see-through, collaborative and be tooled*. MIT Sloan Management Review. 51(1), p. 46.
- Kitzenger, J. (1995). *Qualitative research. Introducing focus groups*. BMJ Journal. 29(311), pp 299-302.

- Krueger, R.A. & Casey, M.A. (2000). Focus group. A Practical Guide for Applied Research (3rd ed.). *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*. 3(4), 28.
- Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors* New York, NY: Free Press.
- Vogt, C. (2005). *Paradigm shift and requirements in enhanced value chain design in the chemical industry*. *Chem Eng Res Des*. 83(6), pp. 759-765.

Translated Thai References

- Eamlaorpakdee, P. (2012). The value chain development of rice products. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*. 32(2), pp.120-128. [in Thai]
- Kanchanamukda, W. (2006). Value chain and business survival. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*. 1(1), pp. 23-29. [in Thai]
- Office of the National Fund for Housing and Urban Communities, Office of Rajabhat Institutes Council, Ministry of University Affairs. (2003). *Self-study series and community research kit*. Bangkok: S.R. Printing. [in Thai]
- Puang-ngaam, K. (2002). *Build up community strength*. Bangkok : (n.d.). [in Thai]
- Sathitdhiansiri, S. (2015). *Value chain*. Office of Academic Support and Support 10. Retrieved on 25 March 2014 from http://www.tps10.org/index.php?option=com_content&view=article&id=126&Itemid=185 [in Thai]
- Taoprasert, Y. (2009). *Rajabhat wisdom network*. Chiang Rai : Chiang Rai Rajabhat Institute. [in Thai]
- Tumlangka, S. (2013). Local wisdom - based model to build up community strength in Chiang Rai province. *Journal of Education Naresuan University*. 15(2), pp. 58-66. [in Thai]

The Community Development Department of Maha Sarakham Province. (2015). *Data of number rice producers in Mahasarakham province*. Retrieved on 15 March 2015 from <http://mahasarakham.cdd.go.th/> [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวกชนิภา วณิชกิตติกุล

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์: 081-4718121 อีเมลล์: Khotchanipa.81@gmail.com

นางสาวธารีรัตน์ ชูลีลัง

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์: 095-6596446 อีเมลล์: Kuleelang@gmail.com

นางสาวตะวันรอน ตั้งยวน

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

โทรศัพท์: 085-0067054 อีเมลล์: Tawanron_s@hotmail.com

Author

Miss Khotchanipa Wanitkittikul

Program in Management, Faculty of Management Science

Mahasarakham Rajabhat University

Tel: 081-4718121 E-mail: Khotchanipa.81@gmail.com

Miss Thareerat Kuleelung

Program in Management, Faculty of Management Science

Mahasarakham Rajabhat University, Tel: 095-6596446, E-mail: Kuleelang@gmail.com

Miss Tawanron Sungyuan

Program in Management, Faculty of Management Science

Loei Rajabhat University, Tel: 085-0067054, E-mail: Tawanron_s@hotmail.com